

ΤΟ ΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ
(Απεικόνιση χώρου - Γλωσσικά προβλήματα - Προτάσεις)

Κ. Παπαθανασίου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Προκειμένου να διερευνηθεί η φύση και η έκταση των προβλημάτων ορολογίας στον Ελληνικό χώρο, απεστάλη ειδικό προς τούτο ερωτηματολόγιο σε διάφορους επιλεγμένους φορείς κατανεμημένους σε διάκριτες ορολογικές ζώνες.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια σχετικής εργασίας που εκπόνησε η ομάδα ΤΕ-21 του ΕΛΟΤ.

Το εξαγόμενο συμπέρασμα είναι ότι στο παρόν στάδιο τίθεται ζήτημα

- α) ευρείας ευαισθητοποίησης και κινητοποίησης για θέματα ορολογίας και γενικά για προβλήματα γλώσσας
- β) συστηματοποίησης και τυποποίησης γλωσσολογικών αρχών προσανατολισμένων στα προβλήματα ορολογίας
- γ) βελτιστοποίησης έργου υπάρχοντων οργάνων εκπόνησης ορολογίας και υλοποίησης εποπτικού συντονιστικού φορέα.

Προς επίτευξη των παραπάνω στόχων δίδεται αρχικά μία συνοπτική εικόνα του χώρου ορολογίας, αναλύονται ιδιαιτέρως τα βασικά γλωσσικά προβλήματα και διατυπώνονται τελικά προτάσεις για την αντιμετώπιση των ορολογικών προβλημάτων.

GREECE AND THE TERMINOLOGY QUESTION

(Description of the present situation - Linguistic problems - Proposals)

K. Papanthasiou

SUMMARY

With the objective to study the nature and the extension of terminological problems in Greece, a questionnaire has been sent to different terminology committees in specific areas. The research took place within the frame of related work done by the Technical Committee ELOT-TEE/TE-21.

Conclusions:

- a) Inform the public opinion about terminology matters and language problems.
- b) Systematize and standarize Terminology principles.
- c) Better the work of existing terminology committees and to create a supervising coordinating Body.

We give a description of the present situation of Terminology, an analysis of the basic linguistic problems and we offer solutions to the terminology problems.

Ο. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην ανακοίνωση αυτή η οποία είναι απόρροια σχετικής εργασίας που εκπόνησε η ομάδα ΤΕ-21 του ΕΛΟΤ, παρουσιάζεται η υπάρχουσα κατάσταση του χώρου της Ελληνικής ορολογίας όπως αυτή προκύπτει από επεξεργασία στοιχείων συγκεντρωμένων βάσει ερωτηματολογίου που απεστάλη προς συμπλήρωση σε διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς. Ειδικότερα επιχειρείται:

α) να δοθεί μια συνοπτική εικόνα των πεδίων ορολογίας στον Ελληνικό χώρο, να διακριθούν περιοχές ή ζώνες χωριστού ενδιαφέροντος και να καταταχθούν ως προς το μέγεθος του προβλήματος.

β) να καταγραφούν οι δραστηριότητες στο χώρο της ελληνικής ορολογίας καθώς και τα προβλήματα που ενδεχομένως αντιμετωπίζονται.

γ) να αναλυθούν ιδιαιτέρως τα βασικά γλωσσικά προβλήματα.

δ) με βάση τα παραπάνω να προταθεί η υλοποίηση ενός Προγράμματος Ανάπτυξης Καθιέρωσης και Τυποποίησης Ελληνικής Ορολογίας.

1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

1.1. Σχηματική απεικόνιση

Το μέγεθος του προβλήματος σε ένα ορολογικό χώρο γίνεται αντιληπτό απ' την εισροή όρων ξενικής προέλευσης και την αδυναμία απόδοσής τους ή γενικότερα από το αποτέλεσμα της επίδρασης μιας ξένης γλωσσικής δομής πάνω στη γλωσσική δομή του συγκεκριμένου χώρου.

Το φαινόμενο της επίδρασης αυτής καλείται παρεμβολή (interference)⁽¹⁾ και τα αίτια εμφανίσεώς του είναι:

α) Η επιμειξία (intercourse)⁽²⁾ όρος ο οποίος χαρακτηρίζει τη δύναμη της ανάγκης του ανθρώπου για επικοινωνία (συνεργασία, αμοιβαίες συναλλαγές, κοινωνικές σχέσεις) και το βαθμό στον οποίο αυτή αναπτύσσεται κατά τις εκφάνσεις του ιδιαίτερου βίου του (εμπορικές δραστηριότητες, μετανάστευση, απομόνωση κοινωνικών ομάδων κ.λ.π.).

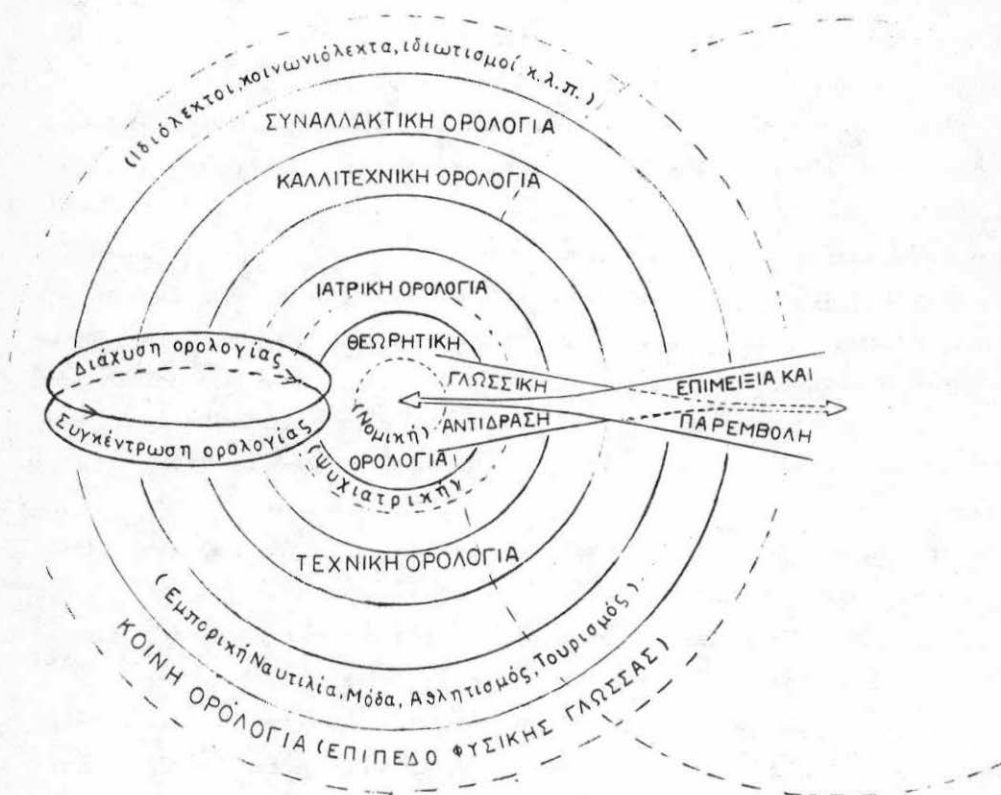
β) Η εγγενής δυσκολία της αμφιμονοσήμαντης αντιστοίχησης δύο γλωσσικών συστημάτων λόγω των βασικών δομικών - σημασιολογικών διαφορών τους (δηλαδή της

διαφορετικής θεώρησης του κόσμου από τους λαούς).

γ) Το υψηλό αντίτιμο ή το κόστος της συνεχούς φροντίδας και προσπάθειας που απαιτείται προκειμένου ο χρήστης δύο ή περισσότερων γλωσσικών συστημάτων να διατηρήσει ανέπαφες τις γλωσσικές δομές που χρησιμοποιεί εναλλακτικά.

Με γνώμονα τα παραπάνω βασικά γνωρίσματα του προβλήματος απεικονίζουμε το χώρο της ορολογίας σαν μία ομάδα ομόκεντρων κύκλων διαγεγραμμένων κατά σειρά φθίνουσα ακτινικά Ξενικής επίδρασης (την οποία περιγράφουμε με τους όρους επιμειξία και παρεμβολή) κινούμενοι από το χώρο της καθομιλουμένης ή "Κοινής Ορολογίας" (εξωτερική περιφέρεια) για να καταλήξουμε σε ένα αμιγές ιδεατό κέντρο.

Διακρίνουμε έτσι έξι κύριες περιοχές ορολογίας ή ορολογικές ζώνες κατά το σχήμα.

Σχήμα 1. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ - ΞΕΝΟΥ ΧΩΡΟΥ ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: i) Στην κοινή ορολογία σωρεύονται προβλήματα από όλες τις ειδικές γλώσσες, το φαινόμενο της παρεμβολής συχνά ενισχύεται από τη διάδοση ξένων όρων δια μέσου των μέσων μαζικής ενημέρωσης και τελικά υπονομεύεται και αλλοιώνεται η γλωσσική - εθνική μας ταυτότητα.

ii) Οι κύκλοι δεν έχουν επάλληλη σχέση καθώς η "κοινή ορολογία" δεν περιέχει όλες τις ειδικές γλώσσες (παρ' ότι μπορεί να περιλαμβάνει όρους απ' όλα τα συναφή πεδία), η Τεχνική Ορολογία δεν επικαλύπτει την Ιατρική κ.λ.π..

Εκείνο δηλαδή που συμβαίνει είναι μία διάχυση ορολογίας στο βαθμό που η κάθε ζώνη έρχεται σε επαφή με τις υπόλοιπες, ενώ κάτω από άλλες συνθήκες έχουμε συγκέντρωση ορολογίας φαινόμενο που έγκειται στη συσσώρευση ορολογίας από δύο ή περισσότερες ζώνες σε ένα μόνο ολιστικό επιστημονικό πεδίο (π.χ. οικολογία) ή σε ένα μόνο φορέα με πολλαπλά μεταφραστικά καθήκοντα (απόδοση εννοιών από δύο και περισσότερα πεδία ορολογίας σε δύο και περισσότερες γλώσσες π.χ. μεταφραστικό τμήμα ΕΟΚ).

iii) Θα πρέπει να τονιστεί ότι το "αμιγές κέντρο" αποτελεί έναν ιδεατό μη επικτό και μη επιδιωκόμενο στόχο.

Αληθής στόχος είναι η ενίσχυση των συναγωνιστικών, αφομοιωτικών και παραγωγικών μηχανισμών της γλώσσας ώστε να αμιλλάται και όχι να εκδιώκει τις γλωσσικές δομές με τις οποίες έρχεται σε επαφή.

iv) Οι διακρινόμενες ορολογικές ζώνες είναι:

α) Θεωρητική Ορολογία Ονομάζουμε έτσι την ευρύτερη ορολογική ζώνη που καλύπτει διάφορους τομείς θεωρητικής επιστημονικής σκέψης (όπως φιλοσοφία, Κοινωνιολογία, Οικονομία, Αρχαιολογία, Γλωσσολογία κ.λ.π.). Επίσης συμπεριλαμβάνεται εδώ λόγω της κοινής επιστημονικής βάσης και το πεδίο της Νομικής Ορολογίας, παρ' ότι παρουσιάζει κάποια ιδιαιτερότητα και αποτελεί σαφώς διακρινόμενη περιοχή γνώσεων.

β) Ιατρική Ορολογία Ευρύτατο και πολλαπλώς καταμεριζόμενο πεδίο, περιγράφει την "τέχνη θεραπείας ασθενειών" οπότε συγκαταλέγεται εδώ και το πεδίο της Ψυχιατρικής - Ψυχανάλυσης παρ' ότι (όπως και η Νομική στο χώρο της θεωρητικής ορολογίας) αποτελεί σαφώς ξεχωριστό γνωστικό αντικείμενο.

γ) Τεχνική Ορολογία Είναι πεδίο της πρακτικής εφαρμογής και της τεχνολογίας και καλύπτει την ευρύτερη τεχνική επαγγελματική εκπαίδευση σε όλες της τις βαθμίδες.

δ) Καλλιτεχνική Ορολογία Περιλαμβάνει τομείς "τέρφως της ανθρώπινης

φυχής" δηλαδή τομείς αισθητικής αντίληψης και δραστηριότητας που εκδηλώνονται με ένα ύφος, μια τεχνική, ένα "επιτήδευμα" όπως: Καλές τέχνες (Αρχιτεκτονική, Μουσική, Ζωγραφική, Ποίηση, Γλυπτική, Θέατρο, Χορός (μπαλέτο (μιμόρχημα), καλλιτεχνικό πατινάζ (παγοδρομία)), μελόδραμα (οπερέτα, λιμπρέτο), Λογοτεχνία (μεταφραστές, συγγραφείς, κριτικοί), Κινηματογράφος.

Εδώ ο κώδικας επικοινωνίας είναι κυρίως αισθητικός και ο κίνδυνος που ενυπάρχει είναι αυτός της αισθητικής ευτέλειας (ή του "ευχυδαϊσμού": του χύδην ωραϊσμού και του εκχυδαϊσμού του ωραίου, του κοινότοπου, ευτελούς, φτιασιδωμένου και φερόμενου ως "ωραίων" ύφους, του αισθητικού λαϊκισμού και της "φτηνιάρικης" τέχνης, με μια λέξη του kitsch).

ε) Συναλλακτική Ορολογία Εδώ οριοθετούνται ετερόκλητοι τομείς υποκείμενοι σε έντονη "σύμμειξη" (εσωτερικές - εθνικές, εξωτερικές - διεθνικές ανταλλαγές ή συνεργασίες μεταξύ μεγάλων κοινωνικών ομάδων) επιβαλλόμενη κυρίως από το εμπόριο, την ψυχαγωγία, τις κοινωνικές σχέσεις.

Κατ' αυτόν τον τρόπο περιλαμβάνονται πεδία ορολογίας όπως Εμπορική Ναυτιλία, Τουρισμός, Μόδα, Αθλητισμός, Ελαφρό Τραγούδι, Βιομηχανία, Εμπόριο, Τεχνικά συνεργεία, Ιππόδρομος, Χρηματιστήριο κλπ.

στ) Κοινή Ορολογία Είναι ο ευρύς χώρος του καθημερινού βίου στον οποίο μετέχουν όλα τα είδη ανθρώπων, περιλαμβάνει δε μια "μεικτή ορολογία" που την απαρτίζουν κυρίως ονομασίες ειδών διαβίωσης ή πρώτης ανάγκης και στο βαθμό που η ανάγκη αυτή άπτεται εξειδικευμένων θεμάτων (π.χ. οικουσκευές, μαστορέματα κλπ.).

Εντάσσεται στην ουσία στο χώρο της φυσικής γλώσσας διαχωριζόμενη συχνά σε επί μέρους γλώσσες κοινωνικών ομάδων (μεικτές γλώσσες, κοινωνιόλεκτα, ιδιόλεκτοι κλπ.), είναι δηλαδή αντικείμενο μελέτης της διαλεκτολογίας.

1.2. Διερεύνηση χώρου Ελληνικής Ορολογίας

Προκειμένου να διακρίνουμε τα γενικά και επί μέρους χαρακτηριστικά του χώρου της Ελληνικής Ορολογίας, αποστείλαμε προς συμπλήρωση ειδικό ερωτηματολόγιο σε έναν ικανό αριθμό φορέων (Ιδιωτικών και Δημοσίων) επιλεγμένων με κριτήριο την κατανομή τους σε όλες τις ορολογικές ζώνες καθώς και την εικαζόμενη ή δεδομένη εμπλοκή τους σε θέματα ορολογίας.

Σκοπός του ερωτηματολογίου ήταν :

- Η έρευνα και η καταγραφή του Ελληνικού χώρου σε θέματα ορολογίας (ενδιαφερόμενοι φορείς, όργανα εκπόνησης ορολογίας (αν υπάρχουν), δραστηριότητες,

γλωσσάρια κλπ.).

- Επισημάνση σχετικών αναγκών κατά γνωστικό αντικείμενο, φορέα και γλώσσα.
- Διατύπωση προτάσεων για τον τρόπο κάλυψης των αναγκών.

Το δείγμα των ερωτηματολογίων που μας απαντήθηκαν κάλυψε μετά βίας το 15% του αρχικού πληθυσμού - στόχου (σαράντα πέντε απαντήσεις έναντι μεγίστου αναμενόμενου αριθμού τριακοσίων) οπότε οι λοιποί :

- α) Είτε δεν είχαν - παρ' ότι θα όφειλαν - ίχνος ενδιαφέροντος για το ζήτημα
- β) Είτε δεν ήταν σε θέση να απαντήσουν (έλλειψη χρόνου, αδυναμία να εκφέρουν γνώμη για το θέμα, τήρηση παθητικής στάσης)
- γ) Είτε - εν γένει - υπήρξαν κακώς επιλεγμένοι στόχοι.

Στην (α) και (β) περίπτωση το άμεσο συμπέρασμα είναι ότι βολιδοσκοπήσαμε ένα τεράστιο κενό, δηλαδή ότι υπάρχει γενική αδιαφορία ή άγνοια για τα προβλήματα ορολογίας, διασπώμενη από σπίθες εντόνου ενδιαφέροντος χωρίς το αναμενόμενο πυρ.

Η (γ) περίπτωση θα πρέπει να κριθεί ως άτοπη διότι θα πρέπει να αποδεχθούμε ότι διανύουμε ένα αρχικό μεταβατικό στάδιο οργανωμένης εκστρατείας για την αντιμετώπιση του ορολογικού προβλήματος του οποίου η φύση και η έκταση είναι επόμενο να μην έχουν γίνει ευρέως αντιληπτά. Τίθεται όμως εδώ δυνητικώς για να δειχθεί η χρεία επαναλήψεως - εν ευθέτω χρόνω - ενός ερευνητικού προγράμματος για θέματα ορολογίας σε μεγαλύτερη κλίμακα (π.χ. από φορείς όπως ΕΙΕ, ΕΚΚΕ, ΕΣΥ).

Το μικρό στατιστικό δείγμα δεν επιτρέπει τη συναγωγή ποσοτικών, αλλά είναι υπεραρκετό για την εξαγωγή ποιοτικών συμπερασμάτων, τα οποία είναι :

ι) Υπάρχουν προβλήματα γλώσσας τα οποία αναπτύσσονται βάσει των απαντήσεων και της δικής μας εμπειρίας σε ιδιαίτερο Κεφάλαιο.

ii) Υπάρχει έλλειψη εγκύρων λεξικών και γενικά καθιερωμένης ορολογίας.

iii) Δημιουργείται σύγχυση από τη βαβυλωνία που επικρατεί στα Ελληνικά συγγράμματα (διαφορετικές αποδόσεις για τον ίδιο όρο, χρήση ενός όρου για απόδοση δύο διάφορων ξένων όρων, αυτούσιοι ξένοι όροι).

iv) Εξαιτίας των ii) και iii) προκύπτει μεγάλο πρόβλημα κατά τη διδασκαλία.

v) Ως επικυρίαρχη γλώσσα - πηγή θεωρούνται τα αγγλικά και ακολουθούν σε μεγάλη απόσταση τα γαλλικά - γερμανικά (με μικρή μεταξύ τους διαφορά), τα ιταλικά, τα ισπανικά, τα ρώσικα και στη συνέχεια τουλάχιστον όλες οι υπόλοιπες Ευρωπαϊκές γλώσσες για την Υπηρεσία Ορολογίας της ΕΟΚ και όλες σχεδόν οι απομένουσες γλώσσες για το μεταφραστικό τμήμα του Υπουργείου Εξωτερικών (το οποίο

βεβαίως κάνει - κυρίως - χρήση ορολογίας και όχι εκπόνηση), σύμφωνα πάντα με τις απαντήσεις του ερωτηματολογίου.

νί) Υπάρχουν ελάχιστα Όργανα ή Επιτροπές εκπόνησης ορολογίας και αντιμετωπίζουν τα κάτωθι προβλήματα :

— Ελλείψεις ανθρώπινου δυναμικού (γραμματειακή υποστήριξη, ειδικοί επιστήμονες - ορολόγοι) και τεχνολογικού εξοπλισμού (Αρχειοθέτηση, λεξικογραφία, βιβλιοθηκονομία μέσω Η/Υ)

— Εξεύρεση πόρων (χρηματοδοτήσεις, χορηγίες, επιχορηγήσεις, δωρεές κλπ.) για χρηματική αμοιβή ανθρώπινου δυναμικού, διεξαγωγή ερευνών για ορολογικά θέματα, ανανέωση και βελτίωση υλικού, εκπόνηση εργασιών, έκδοση συγγραμμάτων κλπ.

— Προβλήματα συντονισμού και τυποποίησης (ζητήματα αλληλοκάλυψης επιτροπών, διάστασης απόψεων για τους ίδιους όρους, ευρύτερης αποδοχής νεολογισμών και γενικά καθιέρωσης όρων, χρήσης αδόκιμων όρων, καταστρατήγησης θεμελιωδών αρχών ορολογίας)

— Ανάγκη διατύπωσης γλωσσολογικών αρχών για την Ελληνική Ορολογία.

νίί) Οι λόγοι μη λειτουργίας επιτροπών ορολογίας στα επί μέρους πεδία είναι :

— Αδράνεια (η κυριότερη αιτία) (Απαντήσεις: Δεν υπήρξε ενδιαφέρον / Δεν κρίθηκε αναγκαίο / Υπάρχουν άλλες προτεραιότητες / Δεν προτάθηκε μέχρι σήμερα)

— Εμμεση κάλυψη (συνεργάζονται με άλλους φορείς, χρησιμοποιούν καθιερωμένη ορολογία, συμμετέχουν σε άλλες επιτροπές)

— Δεν προβλέπεται από το φορέα (Περίπτωση Υπουργείων όπου λειτουργούν μόνο μεταφραστικά τμήματα)

— Είναι μελλοντικός στόχος (αντικείμενο υπό εξέταση, έλλειψη χρόνου)

— Δυσπιστούν ως προς την αξία των επιτροπών (Απ.: Είναι ευρύ το αντικείμενο / προσπάθειες επιτροπών, οργάνων ή ομάδων Ορολογίας έχουν αποτύχει στο παρελθόν / ανάγκη αντιμετώπισης του προβλήματος σε Εθνικό - Πανελλαδικό επίπεδο)

— Έλλειψη ειδικών επιστημόνων (σε θέματα ορολογίας, στο γνωστικό αντικείμενο).

νίίί) Στη συντριπτική πλειοψηφία των απαντήσεων (~80%) θεωρείται απαραίτητη η σύσταση οργάνων εκπόνησης ορολογίας (ομάδων, επιτροπών, γραφείων, υπηρεσιών κλπ.) καθώς και η υλοποίηση ενός φορέα που θα συντονίζει τις δραστηριότητές τους.

2. ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

2.1. Η επιμειξία

Η ανάγκη της γλωσσικής επικοινωνίας η ενέχουσα ισοπεδωτικές διαθέσεις αναπτύσσεται εδώ ως δύναμη "συνεπαφής" ή επιμειξία.

Το φαινόμενο της σημειολογικής σύμπτυξης του λόγου, προκειμένου να επιταχυνθεί η διάδοσή του και να προαχθεί η επικοινωνία, καλείται "σύντμηση", ενώ η επιρροή και ο επηρεασμός της γλώσσας σε σχέση με τα άλλα γλωσσικά συστήματα με τα οποία έρχεται σε επαφή ονομάζεται "παρεμβολή".

Πριν όμως ασχοληθούμε ιδιαιτέρως με τα τελευταία δύο φαινόμενα, θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι

i) Σε εθνικό επίπεδο η επιμειξία οδηγεί στην επέκταση και συνοχή μιας γλώσσας (διάδοση ή κατάργηση φωνητικών νεωτερισμών, διασπορά ιδιωμάτων κλπ.), ενισχύοντας παράλληλα την ιδέα της εθνικής ταυτότητας.

Το πρόβλημα προκαλείται από τη στιγμή που κάποια κοινωνική διάλεκτος αποκτά μεγάλη ισχύ, θεμελιώνεται ως επίσημη γλώσσα και προτείνεται ως το μόνο ορθό πρότυπο δρώντας καταπιεστικά προς τις υπόλοιπες κοινωνιολέκτους και αποκλείοντας οποιαδήποτε ευεργετική επίδραση από επιμειξία.

Τότε, η μη εκδήλωση της ελεύθερης συναλλαγής - συνεπαφής οδηγεί σε πόλωση και αποκτά διαστάσεις καταλήγοντας σε γλωσσικό διχασμό ή "διφασία"* (diglossia), πλήρη δηλαδή διάσταση μεταξύ της φερόμενης ως επίσημης γλώσσας του έθνους (ή του γραπτού κατά βάση λόγου) και της πραγματικά ομιλούμενης γλώσσας (δηλαδή του προφορικού λόγου).

ii) Σε διεθνικό επίπεδο η επιμειξία των λαών συνδυαζόμενη με την για οποιοδήποτε λόγο αδρανοποίηση των εγγενών αφομοιωτικών και παραγωγικών μηχανισμών της γλώσσας, οδηγεί στην αύξηση γλωσσικών παρεμβολών (χρήση δανείων όρων), δημιουργεί μεικτές γλώσσες και επιφέρει καταστάσεις "αμφιλαλίας" (υβριδική κατάσταση διγλωσσίας που έγκειται στη συγχρονική χρήση αυτούσιων όρων από δύο διαφορετικές γλώσσες) με τελική επίπτωση την επικράτηση του ισχυρότερου γλωσσικά συστήματος και την εξαφάνιση της γλωσσικής ταυτότητας του ασθενέστερου.

iii) Και τα δύο φαινόμενα μπορούν να οδηγήσουν τόσο σε α-φασία όσο και σε α-λαλία.

* (< δις+φάσικω, δις+φάσις). Καθώς το φαινόμενο εντοπίζεται στην ταυτόχρονη ύπαρξη δύο χρονικών φάσεων ή μορφών της γλώσσας, ή ακόμη στη διάσταση δύο διαφορετικών κοινωνικών τάξεων (λαού - "γραμματιζούμενων") ονομάζεται και γλωσσική διμορφία/διφυΐα/διφυΐα ή κοινωνική διγλωσσία.

2.2. Η παρεμβολή (Κατηγορίες δανείων όρων)

- α) Μεταφραστικό δάνειο. π.χ. Sky scrapper : ουρανοξύστης
- β) Σημασιολογικό δάνειο. Χρήση μίας ξένης ονομασίας επεκτείνοντας ή αλλάζοντας εντελώς τη σημασία ενός οικείου όρου (π.χ. Switching : μεταγωγή)
- γ) Φωνηματικό δάνειο
- προσαρμοσμένο
 - κλιτική προσαρμογή π.χ. stator = στάτορας
 - παραφθορά π.χ. κουβούκλιο (<λατ. cubiculum)
 - παρετυμολογία π.χ. pilotis = πυλωτή
 - αναφομοιωτό π.χ. κάμπινγκ (<αγγλ. camping)
 - αυτούσιο (αμφιλαλία ή "διγλωσσία") π.χ. χρήση του πληθυντικού της αγγλικής: modems, penalties. Χρήση αγγλικής προφοράς: SOS = ες όου ες
- δ) Πλαστό δάνειο. Χρήση ξένων παραγωγικών στοιχείων για δημιουργία νέων όρων π.χ. διανοομενέ (ψευδογαλλική κατάληξη), κολλάρω (ιταλική ρηματική κατάληξη) κλπ.
- Ειδικά στην Ελληνική γλώσσα παρατηρούνται συχνά και οι ιδιαίτερες περιπτώσεις :
- ε) Σημασιολογικά αντιδάνεια: Χρήση υπάρχοντος οικείου όρου με τη σημασία που πήρε σε ξένο γλωσσικό σύστημα το οποίο τον χρησιμοποίησε ως δάνειο π.χ. Fantastic : Φανταστικός (αντί απίθανος, καταπληκτικός), pneumatic : πνευματικός (αντί -ίσως- πνευστικός)

- στ) Φωνηματικά
- αφομοιωμένα π.χ. μπόρα < Βενετ. bora < λατιν. boreas < Ελλ. Βορέας
 - γαλότσα < Βενετ. galozze < μόν. λατ. caloria < λατ. calorius < ελλ. καλόπους
 - κακώς προσαρμοσμένα Με τραγελαφικές καταστάσεις τύπου Axisymmetric = "αξισοσυμμετρικός" αντί αξονοσυμμετρικός ή Anoxic = ανοξικός/ανοξικός αντί ανοξυγονικός
 - μερικώς αφομοιωμένα π.χ. σινεμά (αγγλ.)-(νεωτ.) "σινεμαδάκι"
 - αναφομοιωτά π.χ. ντισκοτέκ (<γαλλ. discothèque)

Παρατήρηση

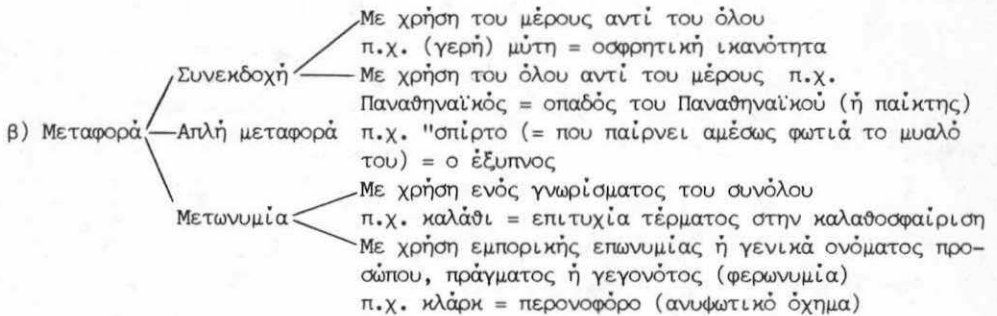
Τόσο τα μεταφραστικά (ή εννοιολογικά) δάνεια που συνιστούν επιτυχείς νεολογισμούς όσο και τα αφομοιωμένα δάνεια που έχουν προσαρμοστεί στο οικείο γλωσσικό σύστημα, εμπλουτίζουν τελικά και προάγουν τη γλώσσα.

Στις περισσότερες όμως περιπτώσεις ο δανεισμός οδηγεί σε γλωσσική υποτέλεια και αλλοτρίωση. Καθώς μάλιστα οι αφομοιωτικές γλωσσικές ικανότητες τείνουν να χαθούν με την άνοδο του μορφωτικού επιπέδου και της γλωσσομάθειας⁽⁴⁾, ως κύριο μέσο άμυνας απομένει - εν τέλει - ο νεολογισμός.

2.3. Οι συντμήσεις (γαλλ. abrègement)

Το φαινόμενο της συντμήσεως προκύπτει από την ανάγκη ταχύτερης επικοινωνίας και αφορά έναν δυσπρόφερτο ή σχοινοτενή όρο του οποίου η συχνότητα χρήσης (η επαναληπτικότητα) αυξάνει. Διακρίνουμε τις εξής περιπτώσεις :

α) Βραχυλογία ή λακωνισμός με αφαίρεση αυτοδύναμου μέρους από τον πλήρη όρο οπότε ο συντεταγμένος όρος είναι όρος με κατ' επέκτασιν έννοια
 Παράδειγμα: (στη) διαπασών (< η διαπασών των χορδών συμφωνία) = (στο) μέγιστο της ηχητικής εντάσεως

γ) Αντιστάθμιση ή ισοστάθμιση της συχνότητας χρήσης ενός όρου και του κόστους του (δηλαδή του ποσού της ενέργειας που καταναλώνει κάθε φορά που χρησιμοποιείται ο όρος αυτός) με αντικατάσταση του πολυσύλλαβου όρου από έναν ολιγοσύλλαβο συνώνυμο
 Παράδειγμα: σιδηρόδρομος, αμαξοστοιχία - τρένο

δ) Περικοπή, με αναγωγή του όρου σε ένα ελάχιστο διακριτικό και εξειδικευμένο τμήμα του (σχοινοτενούς) όρου
 Παράδειγμα: prefabricated house - prefab, προκάτ

ε) Απλολογία, με αποβολή συλλαβής (ή συλλαβών) ή φωνήεντος ή διφθόγγων (μεταξύ δύο ομοίων συνήθως συμφώνων προς αποφυγή χασμωδίας)
 Παράδειγμα: (φωτογραμμομετρία) - φωτογραμμετρία

στ) Συμφυρμός, με δημιουργία ενός όρου από στοιχεία δύο άλλων
 Παράδειγμα: σκαλώνω + καρφώνω = σκαρφαλώνω

ζ) Ακροσημίες (ή αρκτικόλεξα) με αναγωγή του όρου στα αρχικά γράμματα (ή τμήματα) των λέξεων από τις οποίες αποτελείται ο όρος αυτός, π.χ. ASCII (American Standard Code for Information and Interchange).

Παρατήρηση : Οι ακροσημίες (< γαλλ. sigle λατ. siglum = μικρό σημάδι) είναι ο γενικός όρος που προτείνεται για τις διάφορες κατηγορίες των γνωστών ως αρκτικόλεξων συντμήσεων. Οι όροι αυτοί αντιμετωπίζονται ιδιαίτε- ρως σε ειδικό κώδικα ο οποίος ονομάστηκε ΚΡΑΣΙΣ (Κώδικας Ρηματικοποίησης Ακρο- σημιών (Αρκτικόλεξεων) Σχηματισμός Ιδιωματισμών και Συντμήσεων).

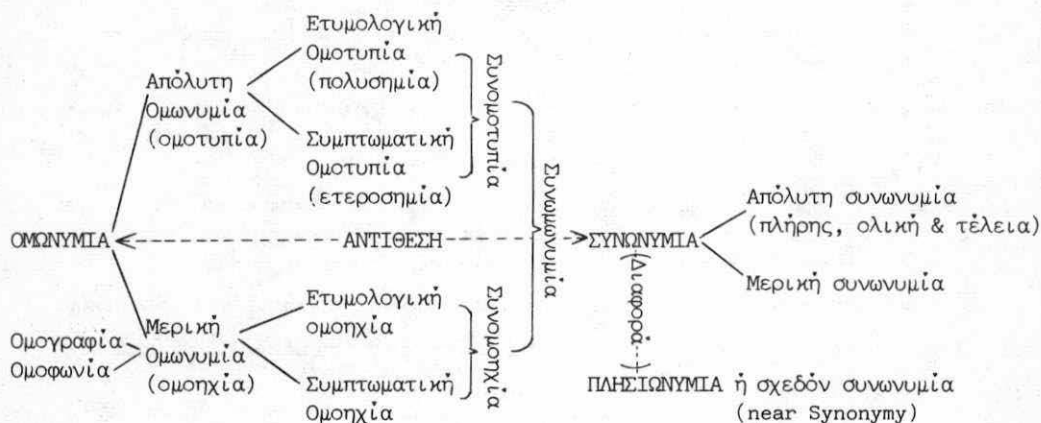
Χωρίς να αναφερθούμε εκτενέστερα στον κώδικα αυτό, αναφέρουμε απλώς ότι με την εφαρμογή του θα μπορούσαμε να αποδώσουμε το

AIDS (= Acquired Immune Deficiency Syndrome) = Βοήθειες, Αρωγές // γαλλ. SIDA (= Syndrome Immuno - Déficitaire Acquis) σε ΣΥΜΑ (= Σύνδρομο Μεταδοτικής Ανοσότητας ή Ανοσοανεπάρκειας) (Συνυποδήλωση: Σήμα κινδύνου - θανάτου) ή ΑΔΙΣ (Ανοσοπενικό Δυνητικό Ιολογικό Σύνδρομο) (Συνυποδήλωση: Φόβος θανάτου) αντί να λέμε Εϊτζ ή ΣΕΑΑ (= Σύνδρομο Επίκτητης Ανοσολογικής Ανεπάρκειας ή Ανοσο-ανεπάρκειας).

2.4. Ομωνυμία - Συνωνυμία - Πλησιωνυμία

(: Ομοιότης σημασίας ή τύπου ή ομοιωνυμία)

Κατά τους γλωσσολόγους η ομωνυμία ή συνωνυμία και η πλησιωνυμία διακρίνονται κατά το σχήμα :

Παρατηρήσεις

ι) Οι ορισμοί⁽³⁾ και τα παραδείγματα δεν συμπεριλαμβάνονται εδώ για λόγους οικονομίας χώρου.

ιι) Από τις διακρινόμενες περιπτώσεις η συμπτωματική ομοτυπία, η μερική συνωνυμία και η πλησιωνυμία οδηγούν σε όμοιες (συναφείς ή μεταφορικές) σημασίες και είναι αυτές που συνεπάγονται πολυσημία και πρόβλημα ονοματοθεσίας.

2.5. Δυσερμηνεία (ή Δυσκολία Απόδοσης)

Με τον όρο αυτό χαρακτηρίζουμε όλες τις περιπτώσεις όρων προς απόδοση, των οποίων το εννοιολογικό περιεχόμενο είναι ευρύ, βαθύ, στρυφνό ή ξένο προς τα γλωσσικά μας βιώματα, εν ολίγοις δύσκολο αν όχι αδύνατο να μετασχηματιστεί σε ένα γλωσσικό του ανάλογο (ομώνυμο, συνώνυμο ή πλησιώνυμο), τόσο στη γλώσσα που τον δημιούργησε όσο και στη γλώσσα που θέλει να τον ονοματίσει.

Διακρίνουμε τις κάτωθι περιπτώσεις δυσερμηνευτων όρων :

- α) Δυσεξήγητους διότι έχουν ευρύ, βαθύ, λεπτό ή αντιφατικό νόημα (: επαμφοτερισμός) π.χ. κόσμος, δημιουργία, Kitsch, gauntlet, pigmentation (= coloration // discoloration)
- β) Εθνολογικούς
 { Παραδοσιακούς π.χ. Kelpie, banjo, Ακριτικά (τραγούδια)
 { εθιμικούς π.χ. weekending, fast food (Μαγειρική, καθημερινός βίος)
 { θρησκευτικούς π.χ. haloween, Panday, ομοούσιον
 { Εθνικούς - Πολιτειακούς π.χ. coroner, sheriff, John-Bull
 { πολιτισμικούς π.χ. φιλοσοφία: στωϊκισμός (= stoicism), τέχνη κλπ
- γ) Ιδιολεκτικούς διότι λαμβάνονται από ιδιολέκτους ή συνιστούν ιδιωτισμό και έχουν παραχθεί από κάποιο μη συμβατικό κώδικα επικοινωνίας π.χ. bootstrap (H/Y), piggybacking (τηλεπικοινωνίες)
- δ) Αμετάφραστους όροι που ανήκουν σε οποιαδήποτε από τις παραπάνω κατηγορίες και είναι αδύνατο τελικά να ονοματιστούν σε άλλη γλώσσα π.χ. cosmos (<ελλ. κόσμος), Karate (<Ιαπ. γυμνά χέρια).

Σε κάθε τέτοια περίπτωση φαίνεται καθαρά η πλήρης διαφορά των γλωσσικών δομών που δεν είναι άλλο παρά η διαφορά της ταυτότητας των εθνών και η διαφορετική θεώρηση και αντίληψη των ανθρώπων για το γύρω τους κόσμο.

2.6. Δανειακές επιστροφές (αντιδάνεια)

Παρ' ότι μας τιμά το γεγονός ότι πολλοί Ελληνογενείς όροι (φορείς μάλιστα υψηλών νοημάτων και βαθειάς σκέψης) έχουν υιοθετηθεί και ενταχθεί σε πολλά (Ευρωπαϊκά κυρίως) γλωσσικά συστήματα και συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται στην παραγωγή νέων όρων, θα πρέπει να παρατηρήσουμε ότι

ι) Στη πλειονότητά τους, ενταγμένοι στην ξένη γλωσσική δομή, λαμβάνουν παραλλαγμένη ή τελείως διαφορετική σημασιολογική διάσταση διότι ακριβώς καταλαμβάνουν ένα "εννοιολογικό κενό" στο ξένο σύστημα με εντελώς νέες μορφολογικές - σημασιολογικές συντεταγμένες και

ιί) ως εκ τούτου κατά την απόδοσή τους και προκειμένου να αποφεύγονται σχετικά λάθη θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως ξένοι όροι με οικεία μορφολογικά χαρακτηριστικά αλλά αφανή σημασία, δηλαδή ως ψευδο-οικείοι όροι.

2.7. Αντιτιθέμενες έννοιες (Αντιωνυμίες)

Συχνά η δυσερμηνεία και η πολυσημία των όρων αίρονται εάν τους διακρίνουμε βάσει των αντιθέτων τους εννοιών (αντιωνυμίες). Σπανίως όμως οι αντιωνυμίες αφορούν και την εξέλιξη της σημασίας ενός όρου προς δύο άκρα και οδηγούν σε αμφισημία.

Γενικά τα "αντιώνυμα" (antonyms) διακρίνονται :

- α) ως προς το μέσον ή τον τρόπο (αντίτροπα)
 π.χ. πείθω - πειθαναγκάζω, καθυποβάλλω // πειθῶ - πειθανάγη
- β) ως προς την ενάντια σχέση δύο προσώπων ή πραγμάτων
(ή σχέση ενεργούντος - πάσχοντος, πομπού - δέκτη) (αντίτακτα)
 π.χ. υποδουλωτής - δούλος, επιρροή - επηρεασμός, δανείζω - δανείζομαι
- γ) αντίθετα
 - ως προς τις ιδιότητες ή τα γνωρίσματα π.χ. καλό-κακό, άσπρο-μαύρο
 - ως προς την κατεύθυνση/κίνηση/φορά (αντίτροπα) π.χ. πάω - έρχομαι
 - Διαφέροντα ως προς το πρόθεμα (αντιπρόθετα)
 - Καταχρηστικά: Χρήση αρνητικού ή στερητικού λεξιδίου όπως δεν, μη, όχι, εκτός, χωρίς, άνευ, δίχως π.χ. Δεν κάνω, όχι καλός
 - Απόλυτα: Χρήση αρνητικού προθέματος όπως α-, αν-, ανα-, αντι-, απο-, εκ-, εξ-, ξε- π.χ. λέω - ξελέω
- δ) αμφίσημα
 - διφορούμενα π.χ. λόγω αμφισημίας προθέσεως όπως απόφραξη (= έμφραξη) και (νεωτ.) απόφραξη (π.χ. βόθρων) = ξεβούλωμα
 - αντιφράσεις (δηλώσεις διά του αντιθέτου ονόματος) π.χ. "bad" = πολύ καλός
 - επαμφοτερίζοντα (ετυμολογική ομοτυπία επί καλώ ή επί κακώ)⁽³⁾ π.χ. (αρχ. ελλ.) άγος ή άγος

2.8. Νεολογισμός

Όπως έχει ήδη δειχθεί η αντιμετώπιση των ουσιαστικών προβλημάτων της ορολογίας γίνεται με παραγωγή νέων όρων, δηλαδή Νεολογισμών. Διακρίνουμε :

α) Ανεπιτυχείς: Νεολογισμοί που δημιουργήθηκαν στο εγγύς ή απώτερο παρελθόν και απέτυχαν να καθιερωθούν π.χ. κρυσταλλοδιόδος (< transistor).

Οι όροι αυτοί θα πρέπει να συλλέγονται και να αναλύονται τα αίτια μη καθιερώσεώς τους προκειμένου τα λάθη του παρελθόντος να μην επαναλαμβάνονται.

Εξάλλου θα μπορούσαν συχνά να αποτελούν πηγή έμπνευσης και ιδεών για τον ονοματοθέτη ή ακόμη να χρησιμοποιηθούν αυτοίσιτοι προς απόδοση άλλων όρων.

β) Ψευδοδόκιμοι: Νεολογισμοί που κυκλοφορούν σε ενεστῶτα χρόνο προβαλλόμενοι ως καθιερωμένοι ενώ επαυξάνουν αντί να επιλύσουν (όπως υποτίθεται ότι κάνουν) τα σχετικά προβλήματα π.χ. switching = μεταγωγή, default = προτεραιμή, proforma = προμορφή (= preform).

Ως κριτήριο αποκαθέρωσης ψευδοδόκιμων όρων θεωρούμε τα κάτωθι :

- i) Σημσιολογική αστοχία: Ο ονοματοδότης δεν αποδίδει την έννοια του αντίστοιχου ξένου όρου ή (το χειρότερο) προκαλεί νοηματική σύγχυση (ακυρολεξίες, λογικά σφάλματα, ομωνυμίες, συνωνυμίες).
- ii) Λειτουργική αδυναμία: Ο όρος είναι "στείρος", δεν μπορεί να δώσει ρήμα άμεσα συνδεόμενο με αυτόν ή να "γεννήσει" παράγωγες λέξεις (αυτό

συμβαίνει με τους σχοινοτενείς όρους και τις περιφραστικές αποδόσεις).

γ) Επιτυχείς Νεολογισμοί.

Είναι οι νεολογισμοί οι οποίοι αποδίδουν ορθά τις νεοεισερχόμενες έννοιες και τελικά με τη δημιουργία και την εμφάνισή τους εμπλουτίζουν και αναβαθμίζουν τη γλώσσα.

Βάσει του αποτελέσματος μπορούμε να τους διακρίνουμε σε

ι) Απολύτως επιτυχείς: Όταν χαρακτηρίζονται από σημασιολογική διαφάνεια και δεν έχουν καμμία λειτουργική αδυναμία συνιστώντας στην ουσία ένα ετερόγλωσσο απολύτως συνώνυμο του αποδιδόμενου όρου (πληρής και τέλεια συνωνυμία κατά Lyons⁽³⁾, μη λαμβανομένου υπ' όφιν του "τύπου" του όρου).

ii) Μερικώς επιτυχείς: Όταν καθιερώνονται διότι είναι ακριβείς, σαφείς και γενικά σύμφωνοι με τις αρχές ονοματοδοσίας, αλλά έχουν κάποια λειτουργική αδυναμία.

3. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

3.1. Πρόγραμμα Ανάπτυξης Καθιέρωσης και Τυποποίησης Ελληνικής Ορολογίας (ΠΡΑΚΤΕΟ)

Το "πρακτέο" για την αντιμετώπιση των προβλημάτων του χώρου της Ελληνικής Ορολογίας, έχει εξ ορισμού δεοντολογική χροιά, οφείλει δε να στηρίζεται στο σύνολο των απόψεων των ενδιαφερομένων και να καλύπτει οπωσδήποτε την ανάγκη ενίσχυσης των ανταγωνιστικών, αφομοιωτικών και παραγωγικών μηχανισμών της γλώσσας.

Προς τούτο απαιτείται:

i) Χάραξη γλωσσικής πολιτικής.

Η Ελληνική γλώσσα οφείλει να ενισχύσει τη θέση της τόσο στο εξωτερικό και ειδικότερα στην Ευρώπη⁽⁵⁾ όσο και στο εσωτερικό όπου θα πρέπει να υποθάλπεται η συνεχής μέριμνα για την ελληνική γλώσσα και να υποστηρίζεται η προσπάθεια για τη διατήρηση της ταυτότητάς της.

Φορείς υλοποίησης θα μπορούσαν να είναι το Ίδρυμα του Ελληνικού Πολιτισμού (Ι.Ε.Π.), το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και το προς υλοποίηση Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

ii) Διατύπωση και τυποποίηση γλωσσολογικών αρχών.

Πέραν της τυποποίησης των προσανατολισμένων στα αναλυθέντα γλωσσικά προβλήματα γενικών αρχών θα πρέπει να μελετηθεί ιδιαίτερα η τριπλή σχέση <σημασιακή διαφοροποίηση συνωνύμων> - <διαχρονική και συγχρονική συχνότητα εμφάνισης κάθε συνωνύμου σε ένα γλωσσικό σύστημα> - <προτιμητέα απόδοσή τους>, να συστηματοποιηθεί η αντιμετώπιση των ακροσημιών (sigles) και των ιδιωτισμών, καθώς επίσης να δοθεί έμφαση στην καταγραφή και μελέτη των αφομοιωμένων ξένων όρων προς εξαγωγή αρχών προσαρμογής και εισδοχής δανείων όρων (Μια "αρχή προσαρμογής" με ιδιαίτερη αξία είναι αυτή της παρετυμολογίας, π.χ. διαφεντεύω (<δηφενδεύω <λατ. defendo, επίδραση των διά+αφέντης>) η οποία μπορεί να εκδηλώνεται και εντέχνως ως παρασχετισμός, π.χ. μυδράλιο (<γαλ. mitraille, συσχέτιση με το αρχαίο "μύδρος"). Η "αρχή" θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί προς λύση δυσερμηνειών λ.χ. ρεκόρ = "ακρόριο" (<άκρον + όριο), ακραία (καταγραπτά) επίδοση, Zombi = "αζώβιο" (<"άζων" + βίος), νεκροζώντανο πλάσμα).

iii) Υλοποίηση δικτύου ορολογίας.

Επ' αυτού απαιτείται να ληφθεί σοβαρά υπ' όφιν η διεθνής εμπειρία και κυρίως οι οδηγίες για ένα εθνικό πρόγραμμα ορολογικού σχεδιασμού⁽⁶⁾.

Οι παρατηρήσεις που ακολουθούν αφορούν τον ελληνικό χώρο και καλύπτουν το παρόν μεταβατικό στάδιο, έχουν δε εξαχθεί βάσει των προτάσεων που διατυπώθηκαν από τους ενδιαφερόμενους φορείς^(*) καθώς και από την προσωπική μας εμπειρία ως μέλη οργάνων εκπόνησης ορολογίας.

3.2. Ανάπτυξη Δικτύου Ορολογίας

3.2.1. Δημιουργία βάσεων ορολογίας

Οι βάσεις ενός διαρθρωμένου χώρου ορολογίας στον οποίο ο συντονισμός των δραστηριοτήτων θα γίνεται από έναν κεντρικό φορέα, θα είναι αναγκαστικά τα υπάρχοντα όργανα εκπόνησης ορολογίας.

Για να καταστούν όμως αυτά τα όργανα οι γερές βάσεις που θα στηρίξουν τον προς υλοποίηση συντονιστικό φορέα θα πρέπει να διέπονται από τις κάτωθι βασικές αρχές λειτουργίας.

I. Προενεργοποίηση (ατομική εργασία)

i) Αρχικά θα πρέπει να εντοπίζονται και να διακρίνονται οι δύσκολοι όροι,

(*) Για λόγους οικονομίας χώρου και πιθανώς αλληλοκάλυψης με άλλους εισηγητές ο κατάλογος των αποδεκτών του ερωτηματολογίου και των καταγεγραμμένων δραστηριοτήτων, παρ' ότι αρχειοθετημένος, δεν επισυνάπτεται εδώ.

δηλαδή οι όροι που παρουσιάζουν προβλήματα ονοματοθεσίας (ετυμολογική ομοτιπία, μερική συνωνυμία, δυσερμηνεία κλπ.).

ii) Τα μέλη του εκάστοτε οργάνου εκπόνησης ορολογίας θα πρέπει να επεξεργάζονται τους όρους αυτούς και να έρχονται με ολοκληρωμένη και τεκμηριωμένη άποψη κατά την αμέσως επόμενη τακτική συνέλευσή τους.

iii) Οι δύσκολοι όροι θα πρέπει να εξετάζονται σε τρία επίπεδα

iii_α) από άποψη μορφολογίας: ως προς τη δομή και τον τρόπο σχηματισμού του όρου (απλός, σύνθετος, παρασύνθετος, χρήση προθέματος και παραγωγικής κατάληξης, κλίση, συντακτική θέση κλπ.)

iii_β) από άποψη σημασιολογίας

- ως προς το σημασιολογικό πυρήνα (ρίζα όρου, ετυμολογία)
- ως προς τα ομώνυμα, συνώνυμα και τα αντίθετα του όρου
- ως προς τα συμφραζόμενα

iii_γ) από άποψη λειτουργικότητας

- ως προς τη συχνότητα χρήσης (συνήθης ή σπάνιος όρος) και τον πιθανό χρήστη (ερμητικός ή κοινός όρος)
- ως προς τα παράγωγα και τη δυνατότητα ρηματικοποίησης του όρου
- ως προς τα γλωσσικά του περιβάλλοντα

II. Εκπόνηση Ορολογίας (ομαδικό έργο)

i) Κατά την τρέχουσα τακτική συνέλευση, το ηγετικό σκέλος του κάθε οργάνου προβαίνει σε μία κριτική εξακρίβωση, περιγραφή και καθορισμό των προβλημάτων κάθε όρου και τα υπόλοιπα μέλη υποβάλλουν γραπτώς τις προτάσεις τους οι οποίες παρουσιάζονται στο σύνολο της ομάδας για κριτική συζήτηση.

ii) Αφού γίνει η έκθεση των προσωπικών απόψεων, το προεδρεύον μέλος διαπιστώνει τις επικρατέστερες θέσεις της ομάδας ως αποτέλεσμα της συνολικής διαδικασίας και η περισσότερο αρμοστή λύση προωθείται στο στάδιο της κοινής συναίνεσης ή εκτίθεται σε δημόσια κρίση.

iii) Οι κριθείσες ως λιγότερο αρμοστές λύσεις θα πρέπει να τηρούνται σε ιδιαίτερο αρχείο ονοματοθεσίας με στόχο την ομαδοποίησή τους, την ερμηνεία των λόγων που τις οδήγησαν στο περιθώριο και τη συναγωγή συμπερασμάτων και εμπειριών, τόσο προς αποφυγή επαναλήψεως ενδεχόμενων σφαλμάτων, όσο και προς άντληση νέων ιδεών, διότι κάθε πρόταση ακόμη και απορριφθείσα δεν παύει να έχει την

αξία της προσωπικής αντίληψης και συχνά της πλαστικής φαντασίας του κάθε μέλους.

III. Ανάπτυξη κοινής συναίνεσης (υπερομαδικό επίπεδο)

ι) Στόχος (και ειδικά για όρους απαντώμενους σε περισσότερα από ένα πεδία ορολογίας) είναι η συγκέντρωση των διαφόρων ομάδων που άμεσα ή έμμεσα επηρεάζονται από την υπό εκτίμηση εφαρμογή του όρου και η εξαγωγή συμπερασμάτων πάνω στην αποτελεσματικότητα και καταλληλότητα της προτεινόμενης εφαρμογής.

ιι) Οι θέσεις των ειδικών, στο θέμα, της κάθε ομάδας προβάλλουν μία βάση πληροφοριών αρχικά και τα υπόλοιπα μέλη σχηματίζουν μία μορφή επιτροπής για την κριτική σύνθεση των παρουσιαζόμενων στοιχείων και την ανάπτυξη μίας λύσης κοινής συναίνεσης ως τελικό αποτέλεσμα.

IV. Αποστολή σε δημόσια κρίση (εθνικό επίπεδο)

ι) Κάθε εκπονούμενο πρότυπο ορολογίας θα πρέπει να διαχωρίζεται σε ένα σώμα όρων που δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερη δυσκολία απόδοσης και σε ένα σώμα δύσκολων όρων και να αποστέλλεται με τη μορφή αυτή προς τους αποδέκτες ορολογίας.

ιι) Κατ' αυτόν τον τρόπο οι αποδέκτες θα μπορούν να εστιάζουν απ' ευθείας στους όρους που παρουσιάζουν προβλήματα κατά την απόδοσή τους, αναπτύσσοντας κατά συνέπεια ουσιαστικότερη (και πιο επικοινωνητική) κριτική.

ιιι) Σημειώνεται ότι στο στάδιο αυτό δίνεται η δυνατότητα στους αποδέκτες που είναι και μέλη ομάδων ορολογίας να δευτερολογήσουν παρουσιάζοντας νέες ιδέες.

V. Ανακύκλωση - ανασκευή όρων - επιλογή βέλτιστης λύσης

ι) Η δημόσια κριτική ανακυκλώνεται για εκπόνηση ορολογίας (Στάδιο II) και το εκπονούμενο έργο ορολογίας λαμβάνει οριστική μορφή.

ιι) Κατά τον ίδιο τρόπο ανασκευάζονται και οι όροι που παρήχθησαν κατά το παρελθόν και παρουσιάζουν (πάντα σύμφωνα με τη Δημόσια κρίση) προβλήματα κατά την εφαρμογή τους.

ιιι) Μοναδικό κριτήριο επιλογής της βέλτιστης λύσης είναι να αποδίδει ο προτεινόμενος όρος επί το πληρέστερον, ολικότερον και τελειότερον τα μορφολογικά, σημασιολογικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά του αποδιδόμενου όρου.

VI. Στάσεις που χρειάζεται να μετασχηματιστούν

Απαραίτητη προϋπόθεση για την καλή λειτουργία των οργάνων εκπόνησης ορολογίας είναι η διαμόρφωση κοινής νοοτροπίας. Προς τούτο πρέπει να μετασχηματιστούν:

ι) Η προσωπική - εγωϊστική στάση των ονοματοθετών που εμμένουν στην

υπεράσπιση όρων (ιδίας συνήθως παραγωγής) που είναι μορφολογικά, σημασιολογικά και λειτουργικά ελλείψεις: Προέχει η ικανοποίηση των κανόνων ονοματοθεσίας και όχι του συντηρητικού πνεύματος (και συχνά της ματαιοδοξίας) του ονοματοθέτη.

ίί) Η συντεχνιακή - αυταρχική θέση των ομάδων που μένουν περιχαρακωμένες στα οικεία πεδία ορολογίας θεωρώντας ότι έχουν την αποκλειστικότητα των συναφών όρων τους οποίους και μπορούν να αποδίδουν όπως θέλουν: Οι όροι διαχέονται στα επί μέρους πεδία ορολογίας, τα συμπραζόμενα παύουν να είναι καθοριστικά στα σχηματιζόμενα νέα (μεικτά ή ολιστικά) πεδία ορολογίας και συνεπώς η διαφοροποιημένη κατά πεδίο απόδοση του ιδίου όρου καταλήγει σε Βαβυλωνία. Εφ' όσον ένας όρος δεν υφίσταται σημαντική αλλαγή σημασίας διαχεόμενος στα επί μέρους πεδία, απαιτείται απόδοσή του "κοινή συναινέσει". (Οι ειδικοί δημιουργούν μια κοινή βάση ειδικών πληροφοριών και από εκεί και ύστερα η γνώμη τους βαρύνει όσο και των άλλων ονοματοθετών που χρησιμοποιούν τα ίδια δεδομένα).

ίίί) Η εθνοκεντρική - σβινιστική αντίληψη ότι μπορούμε (ή πρέπει) να αναβαπτίζουμε τους όρους αγνοώντας τα σημασιολογικά, μορφολογικά και λειτουργικά χαρακτηριστικά τους, δημιουργώντας έτσι μια τελείως διαφορετική έννοια που προσιδιάζει στο γλωσσικό μας "μεγαλείο": θα πρέπει να σεβόμαστε τη "σύλληψη" εκείνου που παράγει και γεννά τον όρο. Κατ' ανάγκη η απόδοση θα πρέπει να νοείται περισσότερο ως πράξη παραγωγής ετερόγλωσσου συνωνύμου παρά ως πράξη ολικής αλλαγής ονόματος (μεταγραφή σημασίας και όχι μεταστροφή σημασίας). Η αλλαγή σημασίας επιτρέπεται μόνο εάν συμφωνηθεί σε διεθνές επίπεδο ότι ο αρχικά ονοματοδοτημένος όρος είναι νοηματικά ατελής οπότε και αναθεωρείται από όλους.

VII. Προσανατολισμός και κατάρτιση των μελών

ί) Από και κατά τη λειτουργία των οργάνων εκπόνησης ορολογίας καλό είναι να προκύψει ένας επιμερισμός καθηκόντων των μελών αναλόγως της ικανότητας και της κλίσης ενός εκάστου (λ.χ. συντονιστής - προεδρεύων, συλλογέας όρων και πληροφοριών, τηρητής αρχείου και πρακτικών, ονοματοθέτης).

ίί) Αρχικά θα πρέπει να γίνεται εναλλαγή ρόλων μέχρις ότου προκύψει σαφής προσανατολισμός και εξειδίκευση των μελών.

ίίί) Στο μεταβατικό (μέχρι υλοποιήσεως συντονιστικού φορέα) στάδιο η κατάρτιση των μελών θα πρέπει να γίνει - κατά κύριο λόγο - με αυτοεκπαίδευση.

3.2.2. Συντονιστικός φορέας

ί) Το απαραίτητο συντονιστικό όργανο θα πρέπει να στηριχθεί σε επώνυμα πρόσωπα που θα έχουν αποδείξει με το προηγούμενο έργο τους (π.χ. ως μέλη οργάνων

εκπόνησης ορολογίας, επιστήμονες ή γλωσσολόγοι) την αρμοδιότητα αλλά και την ικανότητά τους να χειρίζονται θέματα ορολογίας.

ii) Ο φορέας μπορεί να υλοποιηθεί είτε από αυτά τα ίδια πρόσωπα τα οποία θα αναδειχθούν σε ιδρυτικά μέλη είτε με την προώθηση και υποστήριξη των προσώπων αυτών από ένα μείζονα συναφή φορέα (π.χ. Υπουργείο Παιδείας, ΕΛΟΤ).

iii) Ο προς υλοποίηση φορέας θα πρέπει να είναι ΝΠΙΔ ώστε να μπορεί να συνδέεται άμεσα με κρατικούς ή δημόσιους φορείς (π.χ. Υπουργείο Πολιτισμού, Υπουργείο Παιδείας) αλλά και να αναπτύσσει ιδιωτική πρωτοβουλία (έκδοση εντύπου υλικού για θέματα γλώσσας - ορολογίας, αξιοποίηση επιδοτήσεων από ΕΟΚ, χορηγιών από ιδιώτες κλπ.).

iv) Ο συντονιστικός φορέας αφού υλοποιηθεί ασκεί εποπτικό - οργανωτικό έργο. Συγκεκριμένα:

iv_α) Ιεραρχεί και κατατάσσει τα προβλήματα ορολογίας και εμλέγει τη χρονική προοπτική, δηλαδή τα διατιθέμενα περιθώρια χρόνου για την αξιολόγηση και επίλυση των προβλημάτων από τα επί μέρους όργανα τα οποία και καθοδηγεί ασκώντας όταν χρειάζεται εποικοδομητική κριτική.

iv_β) Αποφασίζει για τα απαιτούμενα μέσα προκειμένου να προωθείται και να αναπτύσσεται μεθοδικά η ελληνική ορολογία και η ελληνική γλώσσα εν γένει.

iv_γ) Αναλαμβάνει το καθήκον της εξεύρεσης και διαχείρισης των αναγκαιούντων πόρων για την επίτευξη του παραπάνω σκοπού.

iv_δ) Καλύπτει την ανάγκη της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης, κατάρτισης και επιμόρφωσης των μελών.

iv_ε) Συνδέεται άμεσα με τον αρμόδιο φορέα τυποποίησης (ΕΛΟΤ) μπορεί δε να επιβληθεί από υπηρεσιακή μονάδα του οργανισμού αυτού⁽⁷⁾ η οποία θα αναλαμβάνει:

α) Τη γραμματειακή υποστήριξη του συντονιστικού φορέα και των οργάνων εκπόνησης ορολογίας και την επιμέλεια των εκδόσεων σχετικών δημοσιευμάτων σε συνεργασία με τα συναρμόδια όργανα.

β) Την οργάνωση και λειτουργία ενός μηχανογραφικού κέντρου προς τήρηση αρχείου ορολογίας ή Τράπεζας Ορολογίας και Πληροφόρησης Ονοματοθετών (ΤΟΠΟ) σε απ' ευθείας σύνδεση με Τράπεζες Ορολογίας του Εξωτερικού και Βάσεις δεδομένων της ΕΟΚ (π.χ. CELEX, EUROCAUTOM) αλλά και προς εφοδιασμό των ονοματοθετών με τα απαραίτητα ηλεκτρονικά λεξικά (Ελληνικής, Αγγλικής, Γαλλικής κλπ.) μέσω των οποίων θα είναι ταχύτερο, ευκολότερο και επιτυχέστερο το έργο της επεξεργασίας των όρων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Andre Martinet Στοιχεία Γενικής Γλωσσολογίας, μτφρ. Αγαθοκλή Λ. Χαραλαμπίδου, ΑΠΘ Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, β' ΕΚΔΟΣΗ ΘΕΣ/ΝΙΚΗ 1987
2. F. De Saussure Μαθήματα Γενικής Γλωσσολογίας, μτφρ. Φ. Αποστολόπουλος, Εκδόσεις Παπαζήσης, Αθήνα 1979
3. Γ. Μπαμπινιώτης Εισαγωγή στη Σημασιολογία, Αθήνα 1985, σελ. 10 και σελ. 30 - 33
4. Άννα Φραγκουδάκη "Οι γραμματιζούμενοι εμποδίζουν", εφημερίδα "ΤΑ ΝΕΑ", Παρασκευή 25 Σεπτεμβρίου 1992, σελ. 37/3
5. Άννα Φραγκουδάκη "Περί γλωσσικής πολιτικής", εφημερίδα "ΤΑ ΝΕΑ", Παρασκευή 28 Αυγούστου 1992, σελ. 29
6. INFOTERM (International Information Centre for Terminology)
Guidelines for a national terminology planning policy
Infoterm 12-89 en, 850/ni/fc/1989 06 28/146i
7. Κ. Βαλεοντής Σύστημα Εκπόνησης, Τυποποίησης και Καθιέρωσης Ελληνικής Τεχνικής Ορολογίας, Δελτίο ΠΣΔΜ-Η αριθ. 204, Νοέμβριος 1988, σελ. 36